

El virrei, l'inquisidor i el covard: una trama conspirativa a la Barcelona de 1546

Àngel Casals

La feina de l'historiador no sempre ofereix resultats finals. A diferència del novel·lista, les nostres construccions del passat mai són, ni poden ni han de ser-ho, totalment acabades. És el que passa amb el present text. Prové d'una troballa documental que deixarà més interrogants que les que resoldrà i que resultaria frustrant si només s'intentés llegir com a un text purament narratiu.

Com la microhistòria ens va descobrir ja fa molts anys, l'estudi de processos individuals, de realitats allunyades d'allò que tradicionalment s'ha dit "gran història" pot proporcionar dades noves i llums sobre els mecanismes del funcionament social, cultural i mental. Però seria presumptuós presentar aquest treball com una aportació en el terreny de la microhistòria en el seu sentit metodològic. Més aviat és un treball de "petita història", un estudi d'un fet aparentment intrascendent si hem de jutjar-ho per les seves conseqüències i pel rastre documental que ha deixat però, amb tot, intentarem demostrar que és molt revelador del funcionament de l'administració reial i els seus mecanismes institucionals en la Catalunya de la primera meitat del segle XVI.

Els fets

Agost de 1546. L'Inquisidor General de Catalunya, Diego de Sarmiento, rep una visita: "que cierta persona abía benido a mi estando en el secreto del Santo Oficio y me abía dicho que por servicio de Dios y de Vuestra Magestat me quería abisar de lo que pasaba en un caso arto atroz y diabólico que era que ciertas personas trataban de aguardar una noche al marqués para matalle y para que lo más secreto se hiziese abían partido la hostia".¹ El marquès no era altre que Juan Fernández Manrique de Lara, marquès d'Aguilar del Campo, la qual cosa li donava una qualitat diferent a la possible conspiració, perquè es tractava de matar, ni més ni menys, que al virrei de Catalunya.

Aquesta és la primera vegada, que se sàpiga fins ara, que hi ha un projecte de magnicidi d'aquest tipus en la Catalunya dels Àustria. Certament, hi ha el cas de la mort del virrei marquès de Santa Coloma enmig dels fets de la revolució de 1640, però no hi ha cap similitud possible entre aquests dos casos. Tampoc té res a veure amb el de 1579, un muntatge tramat pel llavors virrei Hernando de Toledo per lliurar-se de deutes i que acabà amb la detenció dels germans Pere i Francesc Cassador acusats de conspirar per matar-lo.² Era, per tant, una circumstància nova i que, tenint present l'estatus del càrrec, la igualava a un crim de lesa majestat.

El marquès d'Aguilar, malgrat el seu càrrec, podia considerar-se una presa fàcil. La seva arribada al virregnat de Catalunya el 1543 havia estat, i ningú no ho dubtava, una degradació atès que provenia de la més important ambaixada de l'Imperi, la de Roma. Malgrat la dificultat de l'empresa, el marquès podia presentar alguns èxits en la seva gestió des de llavors com retirar del Principat el 1544 els excedents militars que havien participat en la defensa de Perpinyà l'any anterior³ o, singularment, la captura i execució d'Antoni Roca, justament en juny de 1546.⁴

---

1. Archivo General de Simancas (AGS), Estado K 1706, Doc. 204, Diego de Sarmiento a Carles I. 25 de novembre 1546.

2. Miquel PÉREZ LATRE, *Entre el rei i la terra. El poder polític a Catalunya al segle XVI*, Vic, 2004, p. 169-170.

3. Jordi BOYREU, *Institucions i conflictes a la Catalunya Moderna*, Barcelona, 2005, p. 324-326.

4. Sobre Antoni Roca estic acabant un treball sobre la trajectòria d'aquest bandoler.

A més, 1546 tenia pel virrei altres sentits. Tot i que no afectés directament la frontera catalana, s'havien obert novament les hostilitats amb França. Però més especialment aquell mateix agost, Carles I li havia ofert al marquès canviar el seu destí català per Sicília.⁵ Ja és casualitat (o no) que el mateix mes en què es coneixia una conxorxa per matar-lo se li oferís sortir de Catalunya.

Diego de Sarmiento y Sotomayor havia estat nomenat per Tavera el 1544 com a Inquisidor a Catalunya i restà al cim del tribunal fins el 1551, on, segons Doris Moreno, va mantenir una curiosa equidistància entre els inquisidors més radicals i les institucions catalanes,⁶ especialment necessària després de la tensió que s'havia acumulat durant el mandat del seu antecessor, Ferran de Loaces.

Un cop feta la denúncia, l'actuació de l'Inquisidor resulta, si més no, curiosa. En lloc de fer pública la denúncia davant de la seva magnitud, va optar per, simplement: “y escribí al marqués para que pues por allí no aprobecaba buscarse algún medio por otra via para saber la verdad y si él fuera tan sagaz en ésto como lo a sido en otras cosas no le faltara más”.⁷

De fet, Sarmiento tenia arguments prou sòlids per no voler anar més enllà. La denúncia s'havia fet acollint-se al secret penal de la Inquisició i perquè: “él me las dixo apretándole sobre ello abisándome que le tubiese secreto y no lo descubriese porque aziéndolo lo negaría todo y diría que nunca cosa me había dicho”.⁸ Esperava així no haver de donar més explicacions? Des del seu punt de vista i com a inquisidor, per a ell el més greu no era tant l'intent d'assassinat com el fet d'haver fet servir una hòstia amb aquesta finalitat. Que un seguit d'individus s'apleguessin, es repartissin una forma sagrada i amb ella segellessin una conspiració criminal era el realment greu, cosa que fa pensar que l'apreci de Sarmiento pel marquès tampoc era massa intens, atès que va complir exclusivament amb la seva obligació institucional.

---

5. BOYREU, *Institucions i confictes a la Catalunya Moderna*, p. 212.

6. DORIS MORENO, *Representación y realidad de la inquisición en Cataluña. El conflicto de 1568*, Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Catalunya, 2002, fol. 298.

7. AGS, Estado K 1706, Doc. 204, Diego de Sarmiento a Carles I. 25 de novembre 1546.

8. AGS, Estado K 1706, Doc. 204, Diego de Sarmiento a Carles I. 25 de novembre 1546.

Quan la notícia arribà al virrei, va posar l'afer en mans de l'Audiència, concretament de Francesc Muntaner i Esteve Puig, que van interrogar l'Inquisidor, el qual els donà el nom del denunciador, Fernando Sandoval i el dels altres implicats, Sentmenat de Santiga i el que semblava el cap de la conspiració, ni més ni menys que el Batlle General de Catalunya, Jeroni Agustí.⁹

Per tant, no era una conspiració muntada per sectors oposats al virrei o a la pròpia monarquia, cap institució catalana o membre d'ella estava en el complot. Per tant, les causes calia cercar-les en d'altres bandes, però, quines?

Res sabem de Sentmenat de Santiga. Sens dubte és un membre de la família dels Sentmenat, protagonistes des dels anys 1530 d'una guerra contra la família Pujades que havia estat el principal conflicte de bandositats que havia petit el país i, possiblement era el bàndol que més havia patit la repressió virregnal. Antoni Roca havia estat el seu cap militar, el seu castell havia estat ocupat i tota la família sotmesa a un dur control reial.¹⁰ Podia això impulsar a organitzar una venjança contra el virrei?

Fernando de Sandoval havia estat l'acusador, el que havia parlat amb l'Inquisidor. Però aquest cavaller castellà no en podia ser el cap, estava relativament poc integrat al país i la seva presència a Catalunya es justificava perquè havia estat el procurador de les possessions a Catalunya de l'Almirall de Castella i vescomte de Cabrera i Bas.

El que realment s'apuntava com a cervell era Jeroni Agustí. Aquest era un vell servidor reial d'una de les famílies més fidels a la monarquia. Havia estat *continuo* de Ferran II el 1512, havia participat en la campanya d'Hongria de 1531 i en la defensa de Perpinyà de 1542. Ocupava el càrrec des de 1533, succeint al seu cunyat Lluís d'Icard.¹¹ Què podia tenir contra el virrei?

---

9. (AGS): Estado K 1706. Doc. 216. Francesc Muntaner i Esteve Puig a Carles I. 18 desembre 1546.

10. El castell de Sentmenat estava segrestat des de 1544. AGS: Estado 294. Doc. 168.

11. Pere MOLAS *Catalunya i la Casa d'Àustria*. Barcelona, 1996, p. 56.

De seguida es creà una situació de tensió entre la Inquisició i l'Audiència. L'entrevista entre els jutges i Sarmiento no havien arribat més enllà. Se sabia que el Sant Ofici havia obert una enquesta sobre el tema de l'hòstia que es negava a compartir amb Muntaner i Puig malgrat les seves peticions, que Aguilar interpretava com tebior i volia que fos Carles qui forcés els inquisidors a col·laborar amb les investigacions obertes:

Ya Vuestra Magestad haura visto por otra mia lo que aqui tentaron contra mi persona Geronimo Agustín y otros dos cavallers y ahún que yo hera el que havia de resçebir, paresce me que todavia soy el que menos toca, pues estoy en nombre de Vuestra Magestad y por su mandado y que luego que el Inquisidor me avissó trabajé por haver a las manos a quien se lo havia dicho que fue don Hernando de Sandoval de quién havia scritto. Y ass le hube está tan pertinaz en negar todo quanto el Inquisidor ha dicho, que hasta agora no ha querido confesar ninguna cosa más de lo que Vuestra Magestad podrá mandar ver por una deposición que ha hecho contra Geronimo Agustín, por donde paresce ser el inventor pues mostraba tener más passión. Queriendo Vuestra Magestad que este casso se castigue ha de mandar como yo tengo scritto que diga lo que sabe por que como es clérigo no se puede apremiar para ello. Y en las señales que éste, después que don hernando está preso ha dado, paresce tener todo lo que conviene para que esta gente resçiba el castigo que meresce, siendo Vuestra Magestad servido en Inquisidor tanto mayor como superior que lo puede mandar y pues es caso de crimen de lege magestatis más fácilmente le puede mandar, pues todo depende de Vuestra Magestad. El Gerónimo Agustín está allá, yo creo que Vuestra Magestad haurà mandado hazer aquello que acostumbra.

El príncipe mi señor me manda que haga por haver los a las manos y confiscarles sus haziendas. Con hazer el Inquisidor el officio que conviene el qual no puede dejar de hazer queriendo Vuestra Magestad que lo haga, está en la mano.¹²

En substància, sembla que els inquisidors insistien en que no podien donar a les autoritats laiques informació sobre el procés obert pel tema de l'hòstia, però per part dels jutges, no podien anar més enllà del que Fernando de Sandoval havia confessat en el seu interrogatori, en el que si bé havia reconegut l'antipatia d'Agustí contra el virrei, en cap cas havia reconegut l'existència de la conxorxa. Però sí va donar una informació valuosa per entendre una miqueta més tota la trama: Agustí era plenipotenciari de l'Almirall de Castella a Catalunya i d'aquí venien els vincles entre els dos acusats. Per tant, Agustí tenia bones connexions a la cort imperial, entre les que presumia de tenir la del duc d'Alba. I aquesta sí que podia tenir alguna cosa a veure amb el cas, ja que el duc d'Alba i

---

12. AGS, Estado K 1706, Doc. 187, El virrei a Carles I. 2 d'octubre 1546.

Aguilar havien tingut fortes topades el 1543: havien coincidit a Catalunya, el segon com a flamant virrei i el primer com a Capità General dels exèrcits enviats per Carles I a defensar Catalunya. El cas és que Aguilar havia reclamat que se'l reconegués a ell com a únic Capità General a Catalunya i per tant que Alba quedés, jeràrquicament, per sota seu, a la qual cosa accedí el príncep Felip.

Des d'aquell moment, Alba no es va estar de fer tota mena de comentaris, alguns de molt cruels sobre el seu competidor i que Agustí, segons sembla, gaudia explicant sempre que tenia ocasió:

stava contento de una cosa y era que en la corte el duque de alva se reya del dicho señor marqués de Aguilar y que comunicava mucho con el dicho Hieronymo Agustín de que no sabia el señor marqués hazer cosa ninguna ni valerse sino andar tras las putas como en Roma, y que Dios permitia que se hiziesen bien en Cathalunya las cosas de la justicia sin él saber más en ellas que hun hombre que nunca huviesse entendido en ellas.¹³

Per raons que no es coneixen, Sandoval havia estat uns dies empresonat, i un cop sortit, Agustí va començar a inflar-li el cap malparlant del virrei, culpable segons el batlle, de totes les desgràcies que havia patit l'antic procurador. Fins i tot el va allotjar a casa seva durant l'estiu de 1546, on Sandoval descobrí que uns pasquins que s'havien enganxat als carrers de Barcelona contra el virrei havien estat obra d'Agustí, segons ell mateix li havia confessat. També va ser Agustí qui va voler implicar en la conxorxa el comenador Guimerà, avisant-lo que el virrei volia atemptar contra ell. I ja havia volgut preparar un primer atemptat contra Aguilar aprofitant un viatge a Castella que no es va fer, en el que Sandoval havia de reunir: "trenta escuderos desarrapados a cavallo y con lanzas para hazer hun poco de miedo al señor marqués que yrá en sus mulas".¹⁴

Malgrat totes les instàncies fetes, el cas s'anava desinflant a poc a poc. El propi Sarmiento procurava desvincular la Inquisició del cas per la via de relativitzar la denúncia de Sandoval:

---

13. AGS, Estado K 1706, Doc. 184, Interrogatori a Fernando de Sandoval. 17 de setembre 1546.

14. AGS, Estado K 1706, Doc. 184, Interrogatori a Fernando de Sandoval. 17 de setembre 1546.

Yo no pude más de abesalle y por conplazelle dezirle la persona que lo abía dicho, aunque vi ser de tan poco fruto como a sido y de juntarme con dos de la rrota que aqui me ynbió muchas bezes para tratar si abía algún medio para sacallo a luz. Y por mi parte hize las diligencias sobre lo que me abían dicho del partir de la hostia, lo qual aberigué ser más una manera de encaresçer el gran secreto que en ello guardaban que no porque de echo se ubyese partido hostia. Al regente y al abogado fiscal que aquí an venido yo les informé lo que abía, y todas las vezes que los demás de la rrota se quisieren informar de mi como V. M. lo manda les diré lo que tengo que les informar: que es lo que arriba digo, de lo qual como e dicho ya e informado y comunicado muchas bezes con el marqués y con los del consejo que aquí me a ynbiado. Y crea V. M. que por ber que esto tocaba al serbicio de V. M. que se pudiera haber echo más que no hubiera sido negligente como se be bien que abré excedido algo en lo dicho por ser como soy clérigo.¹⁵

Poc després, els mateixos jutges escrivien a l'emperador reconeixent que tot el que podia sustentar continuar l'acusació era la informació que els inquisidors poguessin haver aplegat: "sens la enquesta del Inquisidor tenim molt poch" i, en una petició gairebé desesperada, demanaven que fos el propi Carles qui pressionés Sarmiento.¹⁶ Tan poc devia ser que, finalment, el cas es va esllanguir, almenys documentalment, i no se'n tornà a parlar mai més.

Un intent de contextualització

Ja s'havia dit que la documentació no sempre permet tancar les històries de les que dóna notícia. I de fet, si es deixés el tema aquí, estaríem en el camp de l'anècdota. Però si hi sumem el context, pot ajudar a entendre en quin entorn es movien les institucions i els seus oficials.

D'entrada, sorprèn que la monarquia donés tan poca importància al cas. No es considerava greu un intent d'assassinar un virrei? O no es considerava versemblant tot plegat? O davant possibles ramificacions valia més enterrar-ho en el silenci? El cas és que la situació dels oficials reials a Catalunya no era gaire agradable des de feia alguns anys. El 1543, en la darrera estada de Carles I a Catalunya, havia signat el nomena-

---

15. AGS, Estado K 1706, Doc. 204, Diego de Sarmiento a Carles I. 25 de novembre 1546.

16. AGS, Estado K 1706, Doc. 216, Francesc Muntaner i Esteve Puig a Carles I. 18 de setembre 1546.

ment de Ferran de Loaces, bisbe d'Elna, com a visitador a Catalunya, decisió que va ser contestada per l'Audiència, objectiu fonamental de la visita.¹⁷ I una nova visita ver ser confiada anys després a Juan González de Numbiega, bisbe de Tarazona.

Pel que fa a la Inquisició, les seves relacions amb l'Audiència no passen pel millor moment aquell 1546. Hi havia hagut un conflicte pel procés contra el bandoler Antoni Roca, ja que per la seva condició eclesiàstica havia estat reclamat sense èxit pels inquisidors.

Els protagonistes de tot el cas van seguir una sort diversa i prou reveladora encara que no es pot dir que tingués transcendència en la seva futura carrera. Pel que fa al marquès d'Aguilar va seguir com a virrei fins a la seva mort el 1553 sense que mai més se li presentés una nova ocasió de marxar de Catalunya com la que va tenir en l'oferta del virregnat de Sicília.

El 1548 es va formar una comissió per determinar sobre la visita del bisbe de Tarassona formada per Jeroni Descoll, vicecanceller de la Corona d'Aragó, i els regents Nofre Urgellés, Gaspar Camats, Miquel Terça i Francesc Giginta.¹⁸ El resultat va ser demolidor: "Aviendo entendido que no embargante la reprehension que en la otra visita se les hizo de la poca expedicion de las causas assy civiles como criminales no ha havido enmienda ni mejora en ello y esto a causa que no se han guardado las nuevas constituciones por nos hechas con acuerdo de la general corte", però era especialment dur contra Francesc Muntaner contra el que es presentaven diverses acusacions:

Item micer Francisco Montaner, Regente, micer Estevan Puig, Advogado fiscal y micer Francisco Xammar, sean amonestados y exhortados (...) de aquí en adelante no merquen ni comertien las provisiones de sus casas ni deudos por medio de los que litigan, porque esto siempre trae sospecha (...) Item por quanto el Regente micer Montaner y Micer Bernabé Serra hablaron malas palabras como de amenazas sobre que Antonio Juan Ferran scrivano de mandamiento les presentó ciertas provisiones de Su Magestad (...) y también porque todos los del Consejo no dexaron presentar dichas letras". (...) Item que sea gravisimamente reprehendido el dicho micer Montaner porque consintió en una composición de la viuda Vilanueva de Lerida.¹⁹

---

17. Àngel CASALS, *L'emperador i els catalans*, Granollers, 2000, p. 461.

18. AGS, Estado 305, Doc. 16.

19. AGS, Estado 305, Doc. 18.

En aquella situació de “purga” entre els oficials de la Corona, va haver-hi dues víctimes molt importants: Maties Sorribes, canceller de l'Audiència, va ser suspès del seu càrrec durant un any i substituït per l'abat Cassador²⁰ i, especialment Joan Ferrer Despuig, regent de la tresoreria, acusat pel Consell d'Aragó de malversació, cosa que li costà el càrrec i l'inici del seu processament.²¹

Diego de Sarmiento també acabà tenint problemes amb l'autoritat reial. A finals de 1548, un cas de relaxació de set bruixes en un procés irregular va dur a la seva suspensió el 1551 i la seva separació del càrrec, en el que seria rehabilitat el 1552 i acabaria accedint al bisbat d'Astorga el 1555.²²

Pel que fa a Jeroni Agustí, va ser durament apercebut, tot i que no estava inclòs a la visita. Però es va criticar molt la gestió de la Batllia:

Item sean reheprendidos micer Guinart y los Assessores la baylia general que miren mejor que lo han hecho hasta agora en el redreço del real patrimonio y que no firmen stablimientos perpetuos y que miren que en la baylia aya libros de la entrada de luismos y foriscapios y bienes vacantes y de todas las rentas reales y de los censos y que los ayan de dar por arrendamiento en encante publico bien y deuidamente.²³

i se'l va avisar directament sobre la poca satisfacció que es tenia de la seva feina:

Que de la visita que se ha hecho por nuestro mandado de los oficiales reales desse Principado no ha avido processo contra vos todavía porque ha parescido que en essa baylia general que está a vuestro cargo se hallan muchas cosas en mal orden y que no se ha mirado con el cuydado y diligencia que convenia por lo que toca al Real Patrimonio que no se halla ni muestra ninguna diligencia que por vos se aya hecho a cerca de ello. Avemos querido advertiros dello y encargaros y mandaros que de aquí adellante residais en essa ciudad de Barcelona continuamente como son obligados a hazello los oficiales que tienen jurisdiccion y segun la orden de las constituciones desse principado y mireis por lo que cumple al patrimonio de S. Mg. Con la diligencia y cuidado que de vos confiamos por lo que a no lo hazer ansси no podriamos dexar de mirar en dar forma en ello como pareciesse convenir y ser de Justicia y nos desplaceria que huviesse ocasion para ello.²⁴

---

20. AGS, Estado 305, Doc. 17

21. AGS, Estado K 1706, Doc. 36, 18 de maig 1548.

22. MORENO, *Representación y realidad*, f. 299.

23. AGS, Estado 305, Doc. 18.

24. AGS, Estado 305, Doc. 19.

Però la monarquia podia ensenyar els ullals, tot i que difícilment mossegava. Ja hem comentat la rehabilitació de Sarmiento, a la qual hauríem d'afegir la de Muntaner, que el juny de 1548 va ser ascendit a regent de la cancelleria.²⁵

Jeroni Agustí va continuar exercint el càrrec plàcidament i, encara més, la seva estrella tindria una intensitat fugaç quan el 1548 apareix en una llista com a possible virrei de Mallorca, juntament amb altres catalans com el vescomte de Perelada (també proposat per a Cerdenya), el mestre racional, Álvaro de Madrigal i el baró de Llagostera.²⁶ I encara el juny de 1548 demanà que se li manés a l'escrivà de ració que es reconegués el deute que es tenia amb ell pels 12 ducats anuals que té sobre la Batllia de València i que mai ha cobrat: "Attento a lo que ha servido, parece que Vuestra Majestat podría hazer esta merced pues en effecto no es más de mandarle pagar lo que le es devido".²⁷

Conclusions

Tot plegat no deixa de resultar sorprenent. La figura del virrei apareix en tot el procés desdibuixada, sense que aparenti gaire autoritat. Un problema de la personalitat del marquès d'Aguilar o del càrrec en si durant el regnat de l'emperador? Alguns treballs ja han reflexionat sobre el fracàs a Catalunya per crear una cultura cortesana vinculada als virregnats.²⁸ El tractament que rep el virrei és el d'un oficial reial extraordinari més que no pas una representació de la persona reial i això encara queda més clar en veure que es podia especular amb l'assassinat d'un d'ells sense més escrúpol i la mateixa posició de Carles I en el cas que ens ocupa sembla acceptar aquesta situació, en no donar-li al tema la gravetat que, amb justícia, Aguilar exigeix.

---

25. AGS, Estado K 1706, Doc. 61.

26. AGS, Estado K 1706, Doc. 42.

27. AGS, Estado K 1706, Doc. 72.

28. Xavier GIL PUJOL, "Una cultura cortesana provincial. Patria, comunicació y lenguaje en la Monarquía Hispánica de los Austrias" a P. Fernández Albadalejo, coord., *Actas de la IV Reunión Científica de la Asociación Española de Historia Moderna. Monarquía, Imperio y pueblos en la España Moderna (Alicante, 27-30 de Mayo de 1996)*, Alicante, 1997.

Possiblement, i pel regnat de Carles, caldria evitar la idea de que els oficials reials formaven un bloc. Només Pere Moles²⁹ en l'àmbit prosopogràfic i Josep M. Torras,³⁰ amb una voluntat més interpretativa, han cercat les persones vinculades a l'administració reial i els lligams entre ells en la formació d'un possible "bloc reialista" a Catalunya. Pel que es desprèn d'aquest treball, qualsevol pretensió de parlar en aquests termes, hauria d'esperar a fer-ho en una cronologia posterior a la que aquí es tracta. La desafecció del batlle respecte del virrei, la condemna del regent de la tresoreria, que requeriria un estudi per si sol, els enfrontaments entre Inquisició i Audiència i la duresa de les crítiques del visitador i el Consell d'Aragó als membres de l'Audiència fan pensar que la cohesió interna estava lluny d'assolir-se.

Encara caldria cercar en la direcció de l'estudi dels vincles dels oficials catalans amb les faccions polítiques de la cort. Les bones connexions d'Agustí amb l'almirall de Castella i amb el duc d'Alba fan sospitar possibles inspiracions faccionals contra Aguilar absolutament externes a Catalunya.³¹

Un altre aspecte ja subratllat en el seu moment, és el canvi de conjuntura que sembla donar-se en els anys 1540 atesa la gran quantitat de canvis que es donaran en l'estructura de govern de l'Imperi, des de les regències a les visites reials i els canvis en el personal de govern.³²

Si un conxorxat no s'hagués acovardit, un inquisidor no s'hagués debatut entre la fidelitat a la seva institució i la seva fidelitat al rei, potser aquesta història hagués pogut acabar d'una altra manera. Perquè, en darrera instància, la petita història només s'entén amb el factor humà.

---

29. MOLAS, *Catalunya i la Casa d'Àustria*.

30. Josep M. TORRAS RIBÉ, *Poders i relacions clientelars a la Catalunya dels Àustria*, Vic, 1998.

31. El tema ha estat insuficientment tractat en la, d'altra banda apreciable, obra: José MARTÍNEZ MILLAN dir., *La Corte de Carlos V*, Madrid, 2000, 5 vols.

32. Àngel CASALS, "La Corona d'Aragó en l'Imperi de Carles V (1516-1543)" a E. Belenguier dir., *Història de la Corona d'Aragó*, Barcelona, 2007, 123-125